

Een preek over de voorbereiding tot het sterven

Vertaling T.M.M.A.C. Bell

1. Omdat de dood een afscheid van deze wereld en al haar bekommelingen is, is het nodig dat de mens eraan denkt zijn aardse goed op een goede en ordelijke wijze te verdelen, zoals het moet zijn of zoals hij denkt dat het goed is, zodat er na zijn dood geen reden is tot haat en nijd of andere misverstanden onder zijn achtergebleven vrienden. Dit is een lichamelijk of uiterlijk afscheid van deze wereld en er wordt afscheid genomen van het aardse goed.

2. Men dient ook geestelijk afscheid te nemen. Dat is: men vergeeft van harte, louter om Gods wil, alle mensen die ons beledigd hebben. Omgekeerd verlangt men ook om Gods wil vergeving van alle mensen, waarvan wij er velen ongetwijfeld zwaar beledigd hebben, op zijn minst door een slecht voorbeeld of aan wie wij minder weldaden bewezen hebben dan die wij verschuldigd waren krachtens het gebod van de christelijke naastenliefde. Wij moeten de vergeving verlangen, opdat de ziel niet over één of andere aardse aangelegenheid blijft inzitten.

3. Wanneer zo iemand afscheid van de aarde genomen heeft, dan moet hij zich alleen op God richten, waarheen de weg van het sterven zich dan ook keert en ons voert. En hier begint de enge poort, de smalle trap die tot het leven voert. Daarop moet ieder zich met een gerust gemoed voorbereiden. Want deze doorgang is weliswaar erg nauw, maar niet lang. Het gaat hier, zoals bij een kind dat uit de kleine woning van het moederlijf met gevaar en angsten in deze wijde hemel en aarde, dat is op onze wereld, geboren wordt. Op eenzelfde wijze gaat ook de mens door de enge poort van de dood uit dit leven. En ofschoon de hemel en de wereld, waarin wij nu leven, voor groots en wijd aangezien worden, is toch alles in vergelijking met de toekomstige hemel zo veel nauwer en kleiner, zoals ook het moederlijf nauw en klein is vergeleken met dit uitspannel. Daarom wordt het sterven van de heiligen een nieuwe geboorte genoemd en hun feest noemt men in het Latijn 'natale', hetgeen geboortedag betekent. De nauwe doorgang van de dood maakt, dat ons dit leven wijd en dat aan de andere kant nauw lijkt. Daarom moet men dit geloven en van de lichamelijke geboorte van een kind leren, wat Christus zegt: 'Een vrouw, die baart, heeft angst. Maar wanneer het voorbij is, denkt zij niet meer aan die angst, omdat door haar een mens in de wereld geboren is' (Joh. 16: 21). Zo moet men ook in het sterven op die angst voorbereid zijn en weten, dat er daarna een grote ruimte en vreugde zal zijn.

4. De voorbereiding op deze tocht bestaat op de eerste plaats daarin, dat men zich met een oprechte biecht (in het bijzonder van de grootste zonden en van diegenen, die men zich mogelijkerwijs in herinnering kan roepen) en met de heilige christelijke sacramenten van de eucharistie en het oliesel verzorgd weet. Men dient deze met devotie te verlangen en met groot vertrouwen te ontvangen, zo dit mogelijk is. Wanneer dit echter niet mogelijk is, dan moet desalniettemin het verlangen ernaar troost bieden en moet men zich hierdoor niet al te zeer laten beangstigen. Christus zegt: 'Alle dingen zijn mogelijk voor hem die gelooft' (Mc. 9: 23). Want de sacramenten zijn niets anders dan tekenen die tot geloof dienen en ertoe aansporen, zoals wij nog zullen zien. Zonder dit geloof zijn zij niets waard.

5. Men moet er echter in alle ernst op toezien, dat men de heilige sacramenten hoog acht, ze in ere houdt, zich vrij en getroost erop verlaat en ze tegen zonde, dood en hel zo in de weegschaal werpt, dat de balans ver naar de kant van de sacramenten doorslaat. Men dient zich dan ook meer met de sacramenten en hun krachten bezig te houden dan met de zonden. Men moet weten, hoe men deze op de juiste wijze in ere houdt en wit hun krachten zijn. In ere houden betekent, dat ik geloof dat het waar is en mij geschiedt, al wat de sacramenten betekenen en alles wat God erin belooft en aanduidt, zodat men met Maria, de moeder Gods, in vast geloof, kan zeggen: 'Mij geschiede naar uw Woord en teken (Lukas 1: 38)'. Want omdat God daar door middel van de priester spreekt en een teken geeft, kan men God geen grotere oneer aandoen dan te twifelen aan Zijn Woord en werk. En men kan Hem geen grotere eer bewijzen dan te geloven dat het waar is en er zich vrij op te verlaten.

6. Om de krachten van de sacramenten te kennen, moet men eerst de tegenkrachten kennen, waartegen zij strijden. Er zijn ons drie tegenkrachten gegeven: het eerste is het schrikbeeld van de dood, het tweede is het gruwelijke beeld van de zonde dat vele gestalten heeft, het derde is het onverdraaglijke en onontkoombare beeld van hel en verdoemenis. Elk van deze drie beelden groeit en wordt groot en sterk door datgene wat eraan toegevoegd wordt. Zo wordt de dood groot en angstaanjagend, doordat de zwakke natuur zich dit beeld te diep inprent en het te sterk voor ogen heeft. De duivel doet daar nog een schepje bovenop, zodat de mens het gruwelijke gelaat van de dood diep in de ogen kijkt en daardoor tot verwarring en twijfel vervalt. Want de duivel zal hem daar beslist alle verschrikkelijke, vroegtijdige en kwade vormen van doodgaan voorhouden, die een mens ooit gezien, gehoord of gelezen heeft. Daarnaast zal hij de toorn van God in het spel brengen en laten zien hoe deze eertijds zondaars gekweld en in het verderf gestort heeft om daarmee de zwakke natuur tot angst voor de dood en tot liefde voor en bekommernis om dit leven te drijven. Daardoor vergeet de mens, die te zeer onder zulke gedachten gebukt gaat, God. Hij vlucht voor de dood en haat deze en wordt tenslotte God blijvend ongehoorzaam. Want hoe dieper over de dood wordt nagedacht, hoe moeilijker en gevaarlijker het sterven is. In het leven, wanneer de dood nog ver weg is en de mens nog niet in het nauw drijft, moet men zich gedachten erover voor de geest roepen. Maar in het sterven, wanneer de doodsgedachte vanzelfsprekend al sterk aanwezig is, is het gevaarlijk en van geen enkel nut. Daar moet men het beeld van de dood uitbannen en niet willen zien, zoals wij nog zullen horen. Zo heeft de dood zijn kracht en sterkte in de zwakheid van onze natuur en in het feit, dat men op het verkeerde moment er teveel naar omziet en ermee bezig is.

7. Ook de zonde neemt toe en wordt daardoor groot, dat men teveel met haar bezig is en men er te diep over nadenkt. De zwakheid van ons geweten draagt daartoe een steentje bij, doordat het geweten zich voor God schaamt en zichzelf gruwelijk straft. Daarin heeft de duivel een zweetbad gevonden, dat hij gezocht heeft. Daar doet hij zijn werk, daar maakt hij de zonden zo talrijk en groot. Daar stelt hij de mens al degenen voor ogen die gezondigd hebben en laat hij zien, hoevelen met minder zonde toch verdoemd zijn, zodat de mens daardoor opnieuw in vertwijfeling raakt of onwillig wordt om te sterven. Hij vergeet God en wordt ongehoorzaam tot de dood, in het bijzonder wanneer hij meent, dat hij op dat moment de zonden moet overwegen en er goed aan doet zich ermee bezig te houden. Zo zal hij zichzelf onvoorbereid en ongeschikt achten, zozeer zelfs dat ook al zijn goede werken tot zonde geworden zijn. Daaruit kan dan slechts een onwillig sterven, ongehoorzaamheid jegens Gods wil en eeuwige verdoemenis volgen. Want het overwegen van de zonden is daar niet op zijn plaats; dat moet men tijdens het leven doen. Zo draait de geest van het kwaad alle dingen om: in het leven, waarin wij de beelden van dood, zonde en hel steeds voor ogen dienen te hebben zoals in Psalm 51: 5 staat: 'Mijn zonden staan mij altijd voor ogen'¹²⁷, doet hij onze ogen dicht en verbergt

deze beelden voor ons. In de dood, waarin wij slechts leven, genade en gelukzaligheid voor ogen dienen te hebben, doet hij ons pas weer de ogen open en jaagt ons schrik aan met de ontijdige beelden, opdat wij de juiste beelden niet zullen zien.

8. Ook de hel wordt groot en wordt nog groter door er teveel acht op te slaan en er op het verkeerde moment te diep over na te denken. Dat wordt bijzonder sterk in de hand gewerkt door het feit, dat men Gods oordeel niet kent. Zo zet de geest van het kwaad de ziel daartoe aan, dat zij in een grenzeloze en nutteloze nieuwsgierigheid het allergevaarlijkste plan opvat, het geheim van het goddelijk raadsbesluit te willen doorgronden om te weten of men uitverkoren is of niet. Hier spreidt de duivel zijn laatste, grootste en meest listige macht ten toon. Want daarmee voert hij de mens (wanneer deze niet op zijn hoede is) boven God uit, doordat de mens tekenen van Diens goddelijke wil zoekt en ongeduldig wordt, omdat hij niet weten mag, of hij uitverkoren is. De duivel maakt God bij de mens verdacht, zodat deze bijna naar een andere God begint te verlangen; kortom, hier is hij erop uit om de liefde tot God met een stormwind uit te doven en haat jegens God te doen ontsteken. Hoe meer de mens de duivel volgt en deze gedachten toelaat, des te gevaarlijker is het met hem gesteld, en tenslotte kan hij niet langer standhouden, doch vervalt hij tot haat jegens God en tot godslastering. Want als ik weten wil, of ik uitverkoren ben, wat is dat anders dan dat ik alles wil weten, wat God weet en aan Hem gelijk wil zijn, zodat Hij niets méér weet dan ik en zo dus God geen God meer zou zijn, als Hij niet meer zou weten dan ik. Daar houdt de duivel hem voor ogen, hoeveel heidenen, Joden en christenen verloren raken voert hij met zulke gevaarlijke gedachten de mens zo ver, dat deze, ook al was hij tot sterven bereid, toch op dit punt onwillig wordt. Dat heet met de hel aangevochten worden, nl. wanneer de mens met gedachten aan zijn eigen uitverkiezing beproefd wordt, waarover in het boek van de Psalmen veel geklaagd wordt. Wie hier overwint, heeft hel, zonde en dood in één klap overwonnen.

9. Nu dient men in deze zaak al het mogelijke te doen om geen van deze drie beelden in huis te halen en geen slapende honden wakker te maken; zij zullen zich vanzelf wel sterk opdringen en zich van het hart willen meester maken door indruk te maken met hun machtsvertoon en dispuiteerkunst. En waar dat gebeurt, is de mens verloren en vergeet hij God totaal. Want deze beelden zijn in dit aardse leven alleen van nut om ertegen te strijden en om ze uit te bannen. Wanneer echter alleen nog maar deze beelden aanwezig zijn, zonder dat er nog perspectief is op andere (nl. positieve) beelden, horen ze nergens anders thuis dan in de hel tussen de duivels. Voor degene die deze beelden nu op de juiste wijze wil bestrijden en uitbannen, zal het niet genoeg zijn, zich intensief ermee bezig te houden en met hen de strijd aan te binden. Want zij zullen hem te sterk zijn en dan wordt het alleen maar van kwaad tot erger. Het is de kunst om ze helemaal te laten vallen en er niets meer mee te maken te willen hebben. Hoe gaat dat precies? Dat gaat zo: je moet de dood in het leven, de zonde in de genade, de hel in de hemel zien en je moet je niet van deze blik laten afbrengen, ook al zouden alle engelen en alle schepselen je iets anders voor ogen houden, ja zelfs wanneer het je toeschijnt, dat God Zelf je iets anders voor ogen houdt. Dit is slechts schijn, want dat doen zij niet. Maar de geest van het kwaad doet dit echter wel. Hoe moet men daarop reageren?

10. Je moet de dood niet in zichzelf, noch in jezelf of in je natuur, noch in degenen die door Gods toorn gedood zijn, noch in degenen die door de dood overwonnen zijn, willen schouwen - anders ben je verloren en word je door deze beelden overmeesterd. Je moet echter je ogen, de gedachten van het hart en alle zintuigen vastberaden van dit beeld afwenden en de dood onafgebroken slechts in diegenen willen zien die in Gods genade gestorven zijn en die de dood overwonnen hebben, vooral

dus in Christus en vervolgens in al Zijn heiligen. Zie, in deze beelden wordt de dood noch verschrikkelijk, noch gruwelijk voor je; veeleer wordt zij zelfs veracht en gedood en in het leven gewurgd en overwonnen. Hoe dieper je jezelf dit beeld inprent, des te meer valt het beeld van de dood weg en verdwijnt vanzelf zonder enige moeite of strijd. En zo heeft je hart vrede en kun je rustig met Christus sterven, zoals in de Openbaring staat: 'Zalig zijn zij, die in Christus de Heere sterven' (Openb. 14: 13). Daarop doelt ook Numeri 21: 9: Toen de kinderen van Israel, door vurige slangen gebeten, zich niet met deze slangen moesten bezig houden, maar moesten opzien naar de dode koperen slang, vielen de levende slangen van hen af en vergingen. Evenzo moet jij je alleen om de dood van Christus bekommeren. Dan zul je het leven vinden. En als je de dood ergens anders aanschouwt, zal hij je met grote onrust en pijn doden. Daarom zegt Christus: 'In de wereld (dat is ook in onszelf) zullen jullie onrust hebben, maar in mij echter de vrede' (Joh. 16: 33).

11. Evenzo moet je de zonden niet aanschouwen in de zondaars, noch in je eigen geweten noch in hen, die uiteindelijk in hun zonden gebleven zijn en verdoemd zijn. Het zal je slechts tot nadeel strekken en je uiteindelijk gaan beheersen. Je moet je echter van deze gedachten afkeren en de zonde niet anders dan in het beeld van de genade willen zien en je dit beeld uit alle macht inprenten en voor ogen hebben. Het beeld van de genade is niets anders dan Christus aan het kruis en al zijn beminde heiligen. Hoe moet men dat verstaan? Dit nu is genade en barmhartigheid, dat Christus aan het kruis jouw zonden van jou wegneemt, ze voor jou draagt en ze wurgt; en dit vast geloven en voor ogen hebben, niet daaraan twijfelen, dat nu is het genadebeeld aanschouwen en het zichzelf inprenten. Evenzo dragen ook alle heiligen in hun lijden en sterven jouw zonde op hun schouders en lijden en zwoegen voor jou, zoals geschreven staat: 'De één draagt de lasten van een ander, zo vervult gij het gebod van Christus' (Gal. 6: 2). Zo spreekt Hij Zelf: 'Komt allen tot mij die beladen zijt en zwoegt, Ik wil u helpen' (Matth. 11: 28). Zie, zo mag je je zonde zeker aanschouwen, nl. buiten je eigen geweten, want daar zijn de zonden niet langer zonden, maar zijn ze overwonnen en in Christus verslonden. Want zoals Hij jouw dood op Zich neemt en deze wurgt, zodat deze je geen schade meer berokkenen kan, als je het maar gelooft dat Hij dat doet en jij jouw dood in Hem, en niet in jezelf aanschouwt: zo neemt Hij ook jouw zonden op zich en overwint ze in Zijn gerechtigheid uit louter genade. Wanneer je dat gelooft, berokkenen zij je nooit meer schade. Zo is Christus het beeld van leven en genade, onze troost tegen het beeld van dood en zonde. Dat zegt Paulus: 'God zij lof en dank, dat Hij ons in Christus overwinning van de zonde en de dood geschonken heeft' (1 Kor. 15: 57).

12. Je mag jezelf ook niet de hel en de eeuwige pijn tezamen met de verwerping voor ogen stellen, noch deze op zichzelf, noch met betrekking tot de mensen die verdoemd zijn. Ook moet je je niet bezig houden met het idee van zoveel mensen op de hele wereld, die niet uitverkoren zijn. Want als je niet oppast, zal dit beeld je snel in een afgrond laten glijden. Daarom moet je hier alles op alles zetten en de ogen stevig sluiten voor dit beeld. Want het is volstrekt niet nuttig, ook al zou je er duizend jaar mee omgaan, en vooral: het stort je in het verderf. Je moet God laten zijn, want Hij weet meer over jou dan jij zelf. Daarom: kijk naar het hemelse beeld van Christus, die omwille van jou naar de hel is afgedaald en door God in de steek gelaten is als een voor eeuwig verdoemde, toen hij sprak aan het kruis: 'Eli, Eli, lama sabachthani? Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?' (Matth. 27: 46). Zie, in dit beeld is jouw hel overwonnen en jouw onzekere uitverkiezing zeker gemaakt. Wanneer jij je alleen daarmee bezig houdt en gelooft, dat het voor jou geschied is, dan zul je in dit geloof zeker gered worden. Daarom: laat dit beeld niet uit je ogen wegnemen en zoek jezelf slechts in Christus en niet in jezelf, dan zul je jezelf voor eeuwig in hem vinden. Evenzo wanneer je Christus en al Zijn heiligen aanschouwt en behagen hebt in Gods genade, die hen op zo'n wijze

uitverkoren heeft en wanneer je maar vast in dit welbehagen blijft, ben jij ook reeds uitverkoren, zoals Hij in Genesis 12: 3 zegt: 'Allen, die u zegenen, zullen gezegend zijn'. Als je hieraan niet vasthoudt, zal er onbehagen in je ontstaan jegens God en Zijn heiligen en zul je daardoor in jezelf niets goeds vinden. Wees daarvoor op je hoede, want daar probeert de geest van het kwaad je met veel listen heen te voeren.

13. Over deze drie beelden en hun strijd is geprofeteerd in Richteren 7: 16, toen Gideon de Midianieten met driehonderd man van drie kanten aanviel. Hij deed echter niet meer dan de trompetten laten schallen en kruiken met fakkels kapot laten slaan, waarop de vijanden vluchtten en zichzelf om het leven brachten. Zo (ook) vluchten dood, zonde en hel met al hun krachten, wanneer wij slechts de lichtende beelden van Christus en Zijn heiligen in ons oproepen in de nacht, dat is in het geloof, dat de kwade beelden niet ziet en ook niet wil zien. Tot dit geloof worden wij aangespoord door Gods Woord als door trompetten. Op lieflijke wijze hanteert Jesaja 9: 3 dezelfde zegswijze tegen de drie beelden van dood, zonde en hel en spreekt zo over Christus: 'De last van zijn bepakking, de roede op zijn schouders en de scepter van zijn drijver hebt gij overwonnen als in de tijden van Midian'¹³³. Het is alsof hij hier wil zeggen: de zonde van uw volk (die als een zware last van de bepakking op zijn geweten rust), de dood (die als een mede of straf op zijn schouders drukt) en de hel (die als een scepter en macht van de drijver is, waarmee eeuwige straf geëist wordt voor de zonde), hebt u overwonnen, zoals gebeurd is in de dagen van Midian, dat is door het geloof, waarmee Gideon zonder slag of stoot de vijanden verjaagd heeft. Wanneer heeft Christus dat gedaan? Aan het kruis. Want daar heeft hij zichzelf aan ons als een drievoudig beeld gepresenteerd, om aan ons geloof voor ogen te houden tegen de drie beelden, waarmee de geest van het kwaad en onze natuur ons aanvechten met de bedoeling ons van het geloof af te brengen. Hij is het levende en onsterfelijke beeld tegen de dood, die Hij geleden heeft en toch met Zijn opstanding van de doden overwonnen heeft in zijn leven. Hij is het beeld van Gods genade tegen de zonde, die Hij op zich genomen heeft en door zijn onoverwinnelijke gehoorzaamheid overwonnen heeft. Hij is het hemelse beeld: Hij die door God verlaten was als een verdoemde en die door zijn aller-machtigste liefde de hel overwonnen heeft, verzekert (ons), dat Hij de geliefde zoon is en dat dit alles ons tot eigendom wordt, als wij het geloven.

14. Ten overvloede heeft hij niet alleen in zichzelf zonde, dood en hel overwonnen en aan ons voorgehouden te geloven, maar tot nog grotere troost heeft Hij ook Zelf de aanvechting doorstaan en overwonnen, die wij door dit beeld hebben. Want ook Hij is net als wij aangevochten met de beelden van dood, zonde en hel. Het beeld van de dood hielden zij Hem voor ogen, toen de Joden zeiden: 'Laat Hij nu van het kruis afkomen. Hij heeft anderen gezond gemaakt. Laat Hij nu zichzelf helpen' (Matth. 27: 40, 42), alsof zij wilden zeggen: 'Kijk, daar zie je nu de dood. Nu moet je sterven en er is niets dat daartegen helpt.' Zo ook stelt de duivel een stervende mens het beeld van de dood voor ogen en drijft met verschrikkelijke beelden de zwakke natuur in het nauw. Ook hielden zij hem het beeld van de zonden voor: 'Hij heeft anderen gezond gemaakt. Als Hij Gods zoon is, laat Hem dan van het kruis afkomen enz.', als wilden zij daarmee zeggen: Zijn werken zijn vals en louter bedrog geweest. Hij is niet de zoon van God, maar van de duivel en hem behoort Hij met lichaam en ziel toe. Hij heeft nooit iets goeds gedaan, doch enkel kwaad. Ook het beeld van de hel hielden zij hem voor ogen, toen zij zeiden: 'Hij vertrouwt op God. Laat ons eens kijken, of God Hem los maakt, Die zegt Gods zoon te zijn.' Alsof zij zeggen wilden: hij hoort in de hel thuis. God heeft Hem niet uitverkoren, Hij eeuwig, verworpen. Hier helpt geen hoop of vertrouwen meer; hier is alles tevergeefs. En zoals de Joden Christus deze drie beelden door elkaar heen voor de geest riepen, zo wordt de mens door deze

allemaal tegelijk en dwars door elkaar heen bestormd, zodat hij gek gemaakt wordt en al spoedig in vertwijfeling raakt. Het is zoals de Heere de verwoesting van Jeruzalem beschrijft: haar vijanden omringen de stad met een wal, zodat de inwoners er niet meer uit kunnen (dat is de dood). Zij drijven hen van alle kanten in het nauw en boezemen hen angst in, zodat zij niet weten waar zij blijven moeten (dat zijn de zonden). Ten derde gaan zij hen tegen de grond en laten geen enkele steen op de andere (dat is de hel en de vertwijfeling). Wij zien nu, dat Christus tegenover alle woorden en gruwelijke beelden het zwijgen ertoe doet, niet met hen strijdt, doet alsof Hij niets hoort of ziet en dat Hij geen antwoord geeft. Want als Hij erop geantwoord zou hebben, had Hij er slechts aanleiding toe gegeven, dat zij zich nog luider aan Hem opgedrongen hadden. Hij vertrouwt alleen op de beminlijkste wil van Zijn Vader, en wel zo volledig, dat Hij zijn eigen dood, zonde en hel, die Hem bestoken, vergeet en voor zijn vervolgers bidt, voor hun dood, zonde en hel. Wij zullen deze beelden ook moeten laten vallen en slechts daaraan denken, dat wij alleen op Gods wil bouwen, dat is: dat wij ons aan Christus vastklampen en vast geloven, dat onze dood, zonde en hel in Hem overwonnen zijn en ons niet kunnen schaden, zodat alleen nog het beeld van Christus in ons is en wij met hem disputeren en omgaan.

15. Nu komen wij weer terug op de heilige sacramenten en hun krachten om te leren, waartoe zij dienen en hoe zij gebruikt moeten worden. Aan wie nu de genade en de tijd geschonken zijn om te biechten, de absolutie te krijgen, de communie en het laatste oliesel te ontvangen, heeft beslist alle reden om God lief te hebben en te danken. Hij kan gerust sterven, als hij zich maar getroost in het geloof op de sacramenten verlaat, zoals hierboven gezegd is. Want in de sacramenten handelt door middel van de priester jouw God Christus Zelf met je en daar geschieden geen werken of woorden van mensen. Daar belooft God zelf aan jou alle dingen, die nu van Christus gezegd zijn, en wil Hij, dat de sacramenten een waarmerk en een bewijs ervan zijn, dat Christus' leven jouw dood, Zijn gehoorzaamheid jouw zonde en Zijn liefde jouw hel op zich genomen en overwonnen heeft. Bovendien word je door deze sacramenten ingelijfd en verenigd met alle heiligen en kom je in de echte gemeenschap der heiligen, zodat zij met jou in Christus sterven, de zonden dragen en de hel overwinnen. Daaruit volgt, dat de sacramenten - dat zijn de uiterlijke woorden van God, door een priester gesproken - een zeer grote troost en als een zichtbaar teken voor de goddelijke goedgunstigheid zijn, waaraan men zich moet vasthouden met een onwrikbaar geloof als aan een goede staf, waarmee de aartsvader Jacob door de Jordaan trok, of als een lantaarn, waarnaar men zich moet richten en die men met alle inspanning, in het oog moet houden op de duistere weg van dood, zonde en hel. Zoals ook de profeet gezegd heeft: 'Uw Woord, Heere, is een licht voor mijn voeten' (Ps. 119: 105). En de heilige Petrus: 'Wij hebben een zeker Woord van God, en gij doet goed eraan, als gij het waarneemt' (2 Petrus 1: 19) 138. Anders kan het in doodsnoed niets uitrichten, want met het teken worden allen behouden, die behouden zullen blijven. Het wijst op Christus en Zijn beeld, zodat je tegen het beeld van dood, zonde en hel kunt zeggen: God heeft het mij beloofd en een zeker teken van genade in de sacramenten gegeven, nl. dat Christus' leven mijn dood in Zijn dood overwonnen heeft, Zijn gehoorzaamheid mijn zonde in Zijn lijden verdelgd heeft, Zijn liefde mijn hel in Zijn godverlatenheid vernietigd heeft. Het teken, de belofte van mijn zaligheid, zal mij niet beliegen of bedriegen. God heeft het gezegd, Hij kan niet liegen, noch door woorden noch door werken. En wie zo daarop vertrouwt en op de sacramenten bouwt, die zal zijn uitverkiezing en voorbeschikking vanzelf, zonder zorg of inspanning, zeker vinden.

16. Hierop komt het nu het allermeeste aan: dat men de heilige sacramenten, waarin Gods woorden, zijn beloften en tekenen geschieden, hoog acht, in ere houdt en op hen vertrouwt, dat is: dat men

noch aan de sacramenten noch aan andere zaken, waarvan het (goddelijke) teken zeker is, twijfelt. Immers, als hieraan getwijfeld wordt, is alles verloren. Want zoals wij geloven, zo zal ons ook geschieden, zoals Christus zegt (Mt. 21: 21). Wat zou het je immers helpen, als je je zou inbeelden en geloven, dat de dood, zonde en hel van anderen in Christus overwonnen zijn, als je niet gelooft, dat ook jouw dood, jouw zonde en jouw hel voor jou overwonnen zijn en verdelgd zijn en jij evenzeer verlost bent. Dan zou het sacrament volledig tevergeefs zijn, omdat je niet gelooft dat de dingen die je daarin aangeduid worden, gegeven en beloofd worden. Dat is echter de meest gruwelijke zonde, die men begaan kan, nl. die waardoor God Zelf in Zijn woord, teken en werk voor een leugenaar gehouden wordt, Die iets zegt, laat zien en belooft, dat Hij niet meent noch wil nakomen. Daarom valt er met de sacramenten niet te spotten. Het geloof moet aanwezig zijn, dat zich op de sacramenten verlaat en het getroost waagt op zulke godstekens en beloften. Want wat zou dat voor een Zaligmaker of God zijn, Die ons niet zou kunnen of willen zalig maken en bevrijden van de dood, zonde en hel? (Daarom) moet het groot zijn, wat de werkelijke God belooft en bewerkt. Zo komt dan de duivel en fluistert je in: hoe zit het, wanneer ik de onwaardig ontvangen zou hebben en mijzelf door mijn onwaardigheid van zo'n genade beroven zou? Maak hier een kruisteken, laat je niet aanvechten door waardigheid of onwaardigheid. Zie er slechts op toe dat je gelooft, dat het zekere tekens en ware woorden van God zijn. Zo ben je en blijf je waardig. Geloof maakt waardig, twijfel onwaardig. Daarom wil de geest van het kwaad je een andere waardigheid of onwaardigheid voorspiegelen. Daarmee wil hij twijfel in je zaaien en daardoor de sacramenten met hun werken te niet doen en God in Zijn woorden tot een leugenaar maken. God geeft je niets omwille van je waardigheid. Hij laat ook Zijn Woord en sacrament niet afhangen van jouw waardigheid, maar uit louter genade grondvest hij jou onwaardig op Zijn Woord en teken. Houd je slechts daaraan vast en spreek: Degene die mij Zijn teken en Woord geeft en gegeven heeft, dat Christus' leven, genade en hemel mijn dood, zonde en hel voor mij onschadelijk gemaakt hebben, dat is God Die mij deze zaken als zeker voorhoudt. Als de priester mij de absolutie geeft, verlaat ik mij op Gods Woord zelf. Zijn het Gods woorden, dan moet het waar zijn. Daarbij blijf ik, daarmee sterf ik. Ook jij moet vast op de absolutie van de priester vertrouwen, alsof God je een speciale engel of apostel zendt, ja alsof Christus Zelf je persoonlijk de zonde vergeeft.

17. Zie, een dergelijk voordeel heeft hij die de sacramenten ontvangt. Hij ontvangt daarmee een teken van God en een belofte, waaraan hij zijn geloof, dat hij in het beeld van Christus en Zijn gaven geroepen is, oefenen en versterken kan. De anderen, die niet deze tekenen kunnen ontvangen, moeten deze enkel in geloof oproepen en hen met de begeerte van het hart ontvangen. En ook zij zullen behouden blijven, als zij maar in hetzelfde geloof standhouden. Zo moet je ook bij het sacrament van het altaar zeggen: heeft de priester mij het heilig lichaam van Christus gegeven, dat een teken en een belofte is van de gemeenschap van alle engelen en heiligen, dat zij mij liefhebben, voor mij zorgen en bidden, met mij lijden, sterven, de zonde dragen en overwinnen, zo zal en moet dat zo zijn. Het goddelijk teken bedriegt mij niet en ik laat het mij niet ontnemen. Eerder zou ik de hele wereld en mijzelf willen verloochenen dan dat ik eraan zou twijfelen, dat mijn God mij zeker en waarachtig is in dit teken van Hem en Zijn belofte. Al ben ik Hem waardig of niet, toch ben ik een lid van de christengemeenschap zowel naar de letter als naar de betekenis van dit sacrament. Het is beter, dat ik onwaardig ben als dat ik God niet voor waarachtig houden zou. Scheer je weg, duivel, als je het mij anders zegt. Zie nu, men vindt veel mensen, die graag zeker willen zijn en een teken van de hemel willen hebben, hoe het er met hen bij God voorstaat en zo dus hun voorbestemming willen weten. Als ze echter zo'n teken zouden krijgen en toch niet zouden geloven, wat zou het hen baten?

Wat helpen alle tekenen zonder geloof? Wat hielp het de Joden dat zij Christus hadden en de tekenen van de apostelen? Wat helpen vandaag de dag de verheven tekenen van de sacramenten en de woorden van God? Waarom houden zij zich niet aan de sacramenten, die zekere en door God ingestelde tekenen zijn? Zij zijn door alle heiligen beproefd en als zeker bevonden door al degenen die erin geloofd hebben en die ook alles gekregen hebben wat in de sacramenten aangeduid is. Zo zouden wij de sacramenten moeten leren kermen, wat zij zijn, waartoe zij dienen en hoe ze men gebruiken moet. Zo menen wij, dat er geen groter ding op aarde is, dat het temeergeslagen hart en het boze geweten op een liefelijker wijze tot troost kan zijn. Want in de sacramenten zijn de woorden van God aanwezig, die daartoe dienen dat zij ons Christus tonen en beloven met al Zijn goed, dat Hij zelf is, tegen dood, zonde en hel. Nu is er niets dat aangener klinkt en begerenswaardiger is om te horen dan dat dood, zonde en hel vernietigd worden. Dat geschiedt door Christus in ons, als wij van het sacrament op de juiste wijze gebruik maken. Het juist gebruiken is niet anders dan te geloven, dat het zo is als de sacramenten door Gods Woord beloven en verzekeren. Daarom is het nodig, dat men niet alleen de drie beelden in Christus aanschouwt en de tegenbeelden daarmee uitdrijft en laat vallen, maar dat men ook een zeker teken heeft, dat ons verzekert, dat het ook ons gegeven is. Dat zijn de sacramenten.

18. Geen christen mag op het einde daaraan twijfelen, of hij niet alleen is in zijn sterven. Hij mag er zeker van zijn, dat volgens datgene dat het sacrament te zeggen heeft, vele ogen op hem gericht zijn. Ten eerste die van God Zelf en die van Christus, omdat hij Zijn Woord gelooft en op Zijn sacrament vertrouwt; daarna die van de lieve engelen, de heiligen en alle christenen. Want er is geen twijfel mogelijk, zoals het sacrament van het altaar aantoonde, dat zij allen tezamen als één geheel lichaam naar het lidmaat toesnellen, het in de dood helpen, de zonde en de hel overwinnen en alles met hem dragen. Daar is het werk van de liefde en van de gemeenschap der heiligen in alle ernst in volle gang en een christen moet zich dit ook voor ogen houden en er niet aan twijfelen. Hij kan daaruit moed putten om te sterven. Wie echter eraan twijfelt, gelooft niet aan het verheven sacrament van het lichaam van Christus, waarin gemeenschap, hulp, liefde, troost en bijstand van alle heiligen in alle noden getoond, beloofd en verzekerd wordt. Want als je gelooft aan de tekenen en woorden van God, dan rust Gods oog op je, zoals Hij zegt in Psalm 32: 8: 'Firmabo enz. Ik wil mijn oog steeds op je gevestigd houden, opdat je niet ten gronde gaat'. Wanneer echter God naar je omziet, zo zien ook alle heiligen, alle heiligen en alle schepselen naar je om; en wanneer je in het geloof blijft, zo houden zij allen de handen onder je. Als je ziel het lichaam verlaat, dan zijn zij er om haar te ontvangen, zodat je niet ten gronde kunt gaan. Daarvan geeft Elisa getuigenis, die tot zijn knecht spreekt: 'Vrees niet, want zij die bij ons zijn, zijn talrijker dan die bij hen zijn' (2 Kon. 6: 16). En dat zei hij, terwijl toch de vijanden hen omsingeld hadden en zij niemand anders zagen. Maar God opende de ogen van de knecht en daar was rondom hen een grote macht van vurige paarden en wagens. Zo is het zeker ook gesteld met een ieder die op God vertrouwt. Daarop wijzen dan ook uitspraken als Psalm 34: 8: 'De engel van God zal zich legeren rondom hen die God vrezen en hij zal hen verlossen'. Psalm 125: 1v.: 'Zij die op God vertrouwen, zullen onbeweeglijk zijn als de berg Sion. Hij zal eeuwig blijven. Hoge bergen (dat zijn engelen) omgeven hem en God Zelf omgeeft zijn volk van nu aan tot in eeuwigheid'. Psalm 91: 11-16: 'Hij heeft U bij Zijn engelen aanbevolen. Op hun handen zullen zij u dragen en bewaren, waarheen gij ook gaat, opdat gij uw voet niet aan een steen zult stoten. Over slangen zult gij lopen en op de leeuw en de draak zult gij treden (dat is, alle kracht en list van de duivel zullen u niet deren). Want (zo zegt God) Hij heeft in mij vertrouwen gesteld. Ik wil hem bevrijden. Ik wil bij hem zijn in al zijn aanvechtingen. Ik wil hem eruit redden en hem tot eer brengen. Ik wil hem

vervullen met eeuwigheid. Ik wil hem Mijn eeuwige genade openbaren'. Evenzo zegt ook de apostel Paulus, dat de engelen, waarvan het aantal ontelbaar is, 'allen dienstbaar zijn en uitgezonden worden omwille van hen die zalig worden' (Hebr. 1: 14). Dit zijn allemaal grote dingen. Wie kan ze geloven? Daarom moet men weten, dat het de werken van God zijn die groter zijn dan men zich kan voorstellen en die toch in zulke kleine tekenen van de sacramenten werkt om ons te leren, wat voor iets groots een waarachtig geloof in God is.

19. Niemand zal echter zo vermetel zijn te pogen deze dingen uit eigen kracht te bewerkstelligen. Een ieder dient echter God deemoedig te vragen, of hij zo'n geloof en zo'n begrip van zijn heilige sacramenten in ons schept en bewaart, opdat dit alles in deemoed en vrees gebeurt en wij niet onszelf een dergelijk werk toeschrijven, maar God de eer laten. Bovendien zal de christen alle engelen, in het bijzonder zijn engelbewaarder, de moeder Gods, alle apostelen en lieve heiligen aanroepen, vooral diegenen tot wie God hem een bijzondere devotie gegeven heeft. Hij moet echter zo bidden, dat hij niet eraan twijfelt, dat zijn gebed verhoord wordt. Daarvoor heeft hij twee redenen. De eerste reden is: hij heeft nu uit de Schrift gehoord hoe God het hen¹⁴³ bevolen heeft en hoe het sacrament schenkt, dat zij allen die geloven, liefhebben en helpen moeten. Dat moet men hen voorhouden en voor de voeten werpen, niet vanwege het feit dat zij het niet zouden weten of anders niet zouden doen, maar opdat het geloof en het vertrouwen tot hen en door hen tot God des te sterker en opgewekter wordt om de dood onder ogen te zien. De tweede reden is, dat God geboden heeft, dat wij, als wij willen bidden, vast moeten geloven, dat geschieden zal, wat wij vragen. En dit is een waarachtig Amen. Dit gebod moet men God voor de voeten werpen door te zeggen: 'Mijn God, U hebt het gebod gegeven te vragen en te geloven dat de bede verhoord wordt. In dit besef vraag ik en verlaat mij erop, dat U mij niet aan mijzelf zult overlaten en mij een waarachtig geloof zult geven.' Ook moet men zijn hele leven lang God en zijn heiligen vragen om een waarachtig geloof in het laatste uur, zoals zo prachtig gezongen wordt op de dag van Pinksteren: 'Nu vragen wij U heilige Geest / om het waarachtig geloof het allermeest, / wanneer wij huiswaarts gaan uit deze ellende' enz.' En als het uur gekomen is om te sterven, moet men God aan dit gebed herinneren, bovendien aan Zijn gebod en Zijn beloften. Zonder enige twijfel wordt het verhoord. Want als Hij geboden heeft, in het gebed te vragen en te vertrouwen en de genade gegeven heeft om te vragen, hoe zal men dan nog twijfelen, dat Hij alles daarom gedaan heeft met de bedoeling het te verhoren en te vervullen.

20. Zie, wat moet jouw God nog meer voor jou doen, opdat je de dood bereidwillig aanvaardt, niet vreest en overwint? Hij toont en geeft je in Christus het beeld van het leven, de genade en de zaligheid met de bedoeling dat je niet ontsteld raakt door het beeld van de dood, zonde en hel. Bovendien legt Hij jouw dood, jouw zonde en jouw hel op Zijn geliefde zoon, overwint ze voor jou en maakt ze voor jou onschadelijk en ook nog dragelijk. Bovendien geeft Hij aan jou voor dit alles een zeker teken van vertrouwen met de bedoeling dat je er niet aan twijfelt, nl. de heilige sacramenten. Hij beveelt Zijn engelen, heiligen en alle schepselen dat zij met Hem samen naar jou omzien, op jouw ziel letten en haar ontvangen. Hij gebiedt, dat jij dit van Hem dient te vragen en dat jij van verhooring zeker mag zijn. Wat kan of moet Hij nog meer doen? Daarom zie je, dat Hij een waarachtige God is en echte, grote en goddelijke werken in je bewerkt. Waarom zou Hij jou dan niet iets groots opleggen (nl. het sterven), als Hij er zo veel profijt, hulp en kracht bij schenkt, waarmee Hij laat blijken, waartoe Zijn genade in staat is, zoals geschreven staat in Psalm 111: 2: 'De werken van God zijn groot en uitgekozen naar heel Zijn welgevallen'. Daarom, zie erop toe dat je met grote vreugde in liet hart zijn goddelijke wil dank zegt, omdat Hij ons tegen dood, zonde en hel op zo'n wonderlijke, rijkelijke

en onmetelijke wijze genade en barmhartigheid betoont. En de mens moet niet zozeer angst hebben voor de dood, maar uitsluitend zijn genade prijzen en liefhebben. Want de liefde en de lofprijzing verlichten het sterven buitengewoon, zoals Hij zegt door de mond van Jesaja: 'Ik wil jouw mond beteugelen met Mijn lof, opdat je niet ondergaat' (Jes. 48: 9). Dat God ons daartoe helpe. Enz. Amen.